

¹Полтавський національний педагогічний університет ім. В.Г. Короленка²ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія», м. Полтава**ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК КЛЮЧОВОГО ПОНЯТТЯ ПЕДАГОГІКИ**

У статті досліджено сутність ключового поняття педагогіки – «компетентність», проведено загальний та порівняльний аналіз дефініцій до розуміння компетентності в сучасних наукових дискурсах. Спираючись на розглянуті визначення і використовуючи теоретичний аналіз, визначено, що в контексті дослідження, під компетентністю розуміємо професійну якість, уміння актуалізувати в певній ситуації отримані знання та досвід, у контексті як соціальних, так і професійних ситуацій з урахуванням зовнішніх обставин.

Ключові слова: компетентність, фахівець, студенти вищих навчальних закладів, професійна компетентність, підхід.

В статье исследована сущность ключевого понятия педагогики – «компетентность», проведен общий и сравнительный анализ дефиниций к пониманию компетентности в современных научных дискурсах. Опираясь на рассмотренные определения и используя теоретический анализ, определено, что в контексте исследования, под компетентностью понимаем профессиональное качество, умение актуализировать в определенной ситуации полученные знания и опыт в контексте как социальных, так и профессиональных ситуаций с учетом внешних обстоятельств.

Ключевые слова: компетентность, специалист, студенты высших учебных заведений, профессиональная компетентность, подход.

The article examines the essence of the key concept of pedagogy – “competence”. General and comparative analysis of definitions towards the understanding of competence in modern scientific discourses has been conducted. Based on the definition considered and using theoretical analysis, it is determined that in the context of the study competence is understood as a professional quality, the ability to actualize the knowledge and experience acquired in a given situation in the context of both social and professional situations, taking into account external circumstances.

Key words: competence, specialist, students of higher educational establishments, professional competence, approach.

У сучасному світі для майбутніх фахівців значущим є вміння швидко засвоювати необхідну інформацію, реалізовувати її в діалогічній взаємодії, керувати системою мовленнєвих комунікацій у межах професійної компетентності.

Професійна компетентність становить собою якість, яка є однією із значущих чинників, що визначають успішність професійної діяльності майбутнього фахівця, тому необхідно проаналізувати термін «компетентність» для того, щоб наповнити змістом досліджуване поняття і дати йому визначення.

Закон України «Про вищу освіту» визначає компетентність як «...динамічну комбінацію знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» [3].

У Державному загальнообов'язковому стандарті освіти України поняття «компетентність» використовується для опису набутої в процесі навчання

інтегрованої здатності студента, що складається із знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці. Мовленнєвою компетентністю ж є здатність особистості застосовувати в конкретному виді спілкування знання мови, способи взаємодії з людьми, що оточують її та перебувають на відстані, навички роботи в групі, володіння різними соціальними ролями [1].

Енциклопедичний словник інтерпретує компетентність як «коло» питань, у яких людина добре «розуміється» [2, с. 231]. Компетентність містить комплекс знань, умінь (уміння здійснювати аналіз, передбачати результати своєї професійної діяльності, застосовувати отриману інформацію), навичок, системи цінностей та таких відносин, які передбачають ефективне створення ціннісно-змістових і мотиваційних результатів діяльності фахівця [5].

Професор Единбурзького університету Джон Равен розуміє під компетентністю специфічну здатність, необхідну для ефективного виконання конкретної дії в конкретній предметній галузі й охоплює знання, особливого роду предметні навички, способи мислення, відповідальність за дії. Дж. Равен вважає, що в основі компетентності лежить глибока особиста зацікавленість людини в здійснюваній нею ціннісно-орієнтованій діяльності. Цінності, як результат, автор ставить на чільне місце. На практиці ж змістом діяльності, що має особистісну цінність, може бути досягнення конкретного результату або способу поведінки [8].

Поняття компетентності по-різному трактується вітчизняними вченими.

М. Холодна вважає, що компетентність є незвичайним видом предметних, специфічно зумовлених знань, які дають можливість приймати дієві рішення у відповідній сфері діяльності [11].

На думку І. Родигіної, компетентністю є конкретні життєві й необхідні для людини будь-якої професії вміння й навички. Компетентність не характеризується загальними предметними мисленнєвими діями чи логічними операціями [9].

Як зазначає в дисертації М. Михайліченко, «компетентність фахівця з вищою освітою – це виявлені ним на практиці прагнення і здібності (готовність) реалізовувати свій потенціал (знання, уміння, досвід, особисті якості та ін.) для успішної творчої діяльності в професійному і соціальному середовищі, усвідомлення соціальної значущості та особистісної відповідальності за результати такої діяльності, необхідність її постійного удосконалення» [7, с. 16].

Компетентність як інтегративне утворення розглядають Л. Урванцев і Н. Яковлева. Науковці аналізують професійну компетентність і співвідносять це поняття з діяльністю, визначаючи її як рівень успішності вирішення проблемних ситуацій. Вони вважають компетентність психічним новоутвором, що виникає в ході освоєння діяльності. За одиницю аналізу приймається рішення проблемної ситуації. Автори визначають компетентність як представленість у свідомості індивіда психологічного змісту проблемних ситуацій і володіння способами їх вирішення. Вирішення проблемних ситуацій передбачає синтез когнітивно-інформаційних та оперативно-технічних аспектів, які забезпечують подолання труднощів і досягнення результату діяльності [10].

Підходи до визначення компетентності розділені на три групи:

- 1) визначення компетентності як знання справи, знання науки управління;
- 2) включення в зміст компетентності рівня освіти, досвіду роботи за фахом, стажу роботи;

3) розгляд компетентності у взаємозв'язку знань і способів реалізації на практиці [6].

Дослідниця І. Зимня виділяє також три основні групи компетентностей:

1) компетентності, що належать до самого себе як особистості, як суб'єкта життєдіяльності;

2) компетентності, що належать до взаємодії людини з іншими людьми;

3) компетентності, що належать до діяльності людини, які проявляються в усіх її типах і формах [4].

Зрозуміло, що всі три групи компетентностей базуються на мовленнєвій компетентності. Але в трактуванні цього поняття різними дослідниками можна виділити загальні риси:

1) розуміння компетентності як рівня розвитку здатності особистості встановлювати та підтримувати контакти;

2) вказівка на зв'язок цієї здатності з глибинними властивостями особистості, необхідними для виконання конкретної дії;

3) виділення навичок і вмінь, з одного боку, й індивідуально-психологічних характеристик особистості – з іншого, які сприяють міжособистісній взаємодії в різноманітних ситуаціях;

4) трактування компетентності як компонента професійної майстерності, як сукупності професійних, комунікативних та особистісних властивостей.

Отже, компетентність розуміється дослідниками як ціннісно зумовлена характеристика особистості, професійно важлива якість успішної ділової та міжособистісної взаємодії; як багаторівнева сукупність когнітивних, афективних і поведінкових особливостей особистості, які виступають як внутрішні засоби орієнтування та регулювання дій із метою встановлення, підтримки і розвитку ефективних контактів із людьми в різноманітних ситуаціях міжособистісної взаємодії.

Спираючись на розглянуті визначення поняття «компетентність» і використовуючи теоретичний аналіз, ми дійшли висновку, що в контексті дослідження під компетентністю будемо розуміти професійну якість, уміння актуалізувати в певній ситуації отримані знання та досвід, у контексті як соціальних, так і професійних ситуацій з урахуванням зовнішніх обставин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безкровна В. І. Метод проектів як один із сучасних методів навчання [Електронний ресурс] / В. І. Безкровна, Є. Т. Коробов – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2014/Pedagogica/5_167774.doc.htm.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / С. У. Гончаренко. – Рівне : Волинські обереги, 2011. – 552 с.
3. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII // Голос України. – 2014. – № 148 (06.08.2014).
4. Зимня И. А. Психология обучения неродному языку / И. А. Зимня. – М. : Русский язык, 1989. – 219 с.
5. Луговий В. І. Компетентності та компетенції: поняттєво-термінологічний дискурс / В. І. Луговий // Вища освіта України. – № 3 (додаток 1). – 2009 р. – Тематичний випуск „Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології”. – К. : Гнозис, 2009. – 630 с. – С. 8 – 14.
6. Майсурадзе Ю. Ф. Роль образования в повышении компетентности руководящих кадров / Ю. Ф. Майсурадзе // Научное управление обществом. – Вып. 10. – М., 1976. – С. 277–298.

7. Михайліченко М. В. Формування громадянської компетентності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Михайліченко М. В. – К., 2007. – 229 с.
8. Равен Дж. Педагогическое тестирование. Проблемы, заблуждения, перспективы / Дж. Равен. – М. : Когито-Центр, 1999. – 139 с.
9. Родигіна І. В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання / І. В. Родигіна // Управління школою. – Х. : Основа, 2005. – № 8 (32). – 96 с.
10. Урванцев Л. П. Формирование психологической компетентности врача в процессе обучения в медицинском вузе / Л. П. Урванцев, М. В. Яковлева // Психологический журнал. – 1995. – №4. – С. 98–108.
11. Холодная М. А. Психология интеллекта. Парадоксы исследования / М. А. Холодная // Мастера психологии. – СПб. : Питер, 2002. – С. 86.